

CONTRIBUȚII PRIVIND PARTICIPAREA ELEMENTELOR PROLETARE LA REVOLUȚIA DE LA 1848 DIN ȚARA ROMĂNEASCĂ

de MARIA IONIȚA

Eveniment de însemnătate fundamentală în istoria poporului nostru, reprezentînd unul din momentele culminante ale luptei românilor pentru emancipare economică, politică și progres social, pentru realizarea aspirațiilor lor firești de unitate și independență națională, revoluția burghezo-democratică de la 1848 a scos cu putere în evidență energia combativă a maselor populare, hotărîrea lor de a sfărîma vechile rînduiri feudale, setea lor de dreptate și libertate. Masele populare au fost acelea care au impus prezența în programele revoluționare a unor revendicări ce urmau să determine schimbări fundamentale în viața economică și socială a țărilor române. Datorită lor au putut fi zdrobite acțiunile adversarilor interni ai revoluției, iar cînd împotriva acestora s-a ridicat reacțiunea externă, tot masele populare au fost acelea care s-au arătat gata să lupte cu arma în mînă, și au făcut-o, pentru apărarea ei. Subliniind rolul hotărîtor al poporului în desfășurarea revoluției din Țara Românească, Ion Ghica scria în 1886 : „Am auzit și am văzut pe mai mulți atribuindu-și lor, numai lor, tot meritul revoluțiunii de la 1848, și mi-am zis adesea : Căci nu trăiește Nicu Bălcescu, că le-ar spune cu pana lui cea ageră, în stilul său cel pătrunzător, că deșteptarea de la 1848 nu a fost opera unui singur om, nici a unui singur grup sau a unui partid, ci a fost opera simțului național al României întregi... ; le-ar spune că acea mare revoluțiune nu putea fi oprită de nimeni și că ea s-ar fi făcut chiar în lipsa fiecăruia dintr-acei care au sau au avut cutezanța a-i revendica paternitatea. Cugetătorul și organizatorul a fost națiunea...”¹.

În marea masă a poporului o pondere deosebită o aveau elementele proletariatului în formare, către care se îndreaptă în primul rînd încrederea și atenția conducătorilor revoluționari atît în acțiunea de declanșare a ridicării la luptă pentru libertate socială și națională de la 1848, cit și pe tot parcursul evenimentelor. Că este așa o dovedește, de pildă, planul conceput în vederea începerii revoluției în Țara Românească, în care se prevedea „ca revoluțiunea să izbucnească în București și în Ploiești”, orașe a căror populație era formată în bună parte din meseriași și meșteșugari, și apoi la Islaz, la salinele Ocnele Mari și Craiova, un alt centru economic important al țării. După mărturisirile lui Ion Ghica referitoare la pornirea revoluției, Nicolae Bălcescu și Teologu urmau să meargă la minele de sare de la Telega din județul Prahova, „unde Marin Serghiescu (Naționalul), Telegescu și Duca erau înțeleși cu ciocănașii ca d-acolo să pornească să răscoale Ploieștii”², iar frații Alex. și Nicolae C. Golescu, C. A. Rosetti, C. Bolliac, C. Bălcescu, I. Brătianu și I. Ghica trebuiau „să ridice tabacii, mîrginașii și tinerimea din București, să meargă gloată la palat, să ceară lui vodă Bibescu sancționarea constituțiunei”³.

Entuziaști și convingși de justetea țelurilor revoluției și de necesitatea izbîndei ei, „tabacii” (muncitorii tîbăcari) din București au fost în primele rînduri ale mulțimii, începînd cu 11 iunie 1848 și pînă la episodul dramatic din Dealul Spirii de la 13 septembrie 1848. Alături de ei s-au aflat lucrătorii tipografii, a căror prezență este semnalată încă din timpul adunării de pe Cîmpia Libertății de la Filaret din

¹ Ion Ghica, *Scrisori către V. Alecsandri*, Edit. Minerva, București, 1976, p. 359.

² *Ibidem*, p. 354.

³ *Ibidem*.

15 iunie 1848, unde masele populare bucureștene au depus jurământul pe constituție („Proclamația de la Islaz“). Venind la adunare cu un teasc mic „pus pe un car tras de patru cai împodobii cu panglici albastre, galbene și roșii“⁴ și purtînd „steagul libertății“, ei tipăreau pe loc și împărțeau populației o poezie care preamărea ziua de 11 iunie și libertatea tiparului pus în slujba revoluției. Încrăzători în puterea înnoitoare a revoluției, la 18 iunie 1848 ucenicii „de pe la toate meseriile“ din București se adresează printr-un memoriu înmînat în cadrul festiv Guvernului provizoriu, solieitînd „să se desființeze cu totul bătaia și reaua tratare a ucenicilor“, asigurîndu-li-se totodată, timpul necesar „pentru învățături potrivite meseriei“, urmînd ca „onorabilul guvern să mai ia orice alte măsuri potrivite înfloririi și îmbunătățirii meșteșugurilor“⁵. În răspunsul său, Guvernul provizoriu face dovada importanței pe care o acorda elementelor proletare ale Capitalei, asigurînd pe „acea ce și-au ales prin meșteșug și sudoare a se hrăni pe sine și pe părinți“ că cererile le vor fi rezolvate și încheind cu urarea „Trăiască România! Trăiască junimea artizană“⁶.

Și în alte localități din Țara Românească masele populare își manifestă energia și forța puse în slujba revoluției. La Craiova, de pildă, sub presiunea exercitată de întreaga masă a locuitorilor orașului, din care peste 900 erau meșteșugari și negustori⁷, cîrmuitorul județului Dolj, Iancu Bibescu (fratele domnitorului), ca și col. Vlădoianu comandantul Regimentului 1 Craiova sînt nevoiți să plece, fiind înlocuiți de elemente noi, revoluționare.

Un moment dintre cele mai semnificative pentru rolul jucat de masele populare, între care o pondere însemnată au avut-o elementele proletare, în salvarea revoluției și a cuceririlor sale, a fost acela prilejuit de arestarea membrilor Guvernului provizoriu din Țara Românească la 19 iunie 1848 de către reacțiunea internă, ale cărei instrumente s-au dovedit coloneii Ioan Odobescu și Ioan Solomon. Fără îndoială că dacă populația Bucureștiului nu și-ar fi spus cuvîntul acționînd hotărît cu prețul unor jertfe de sînge, revoluția și-ar fi încheiat existența încă din acele zile. La vestea că în palatul de pe podul Mogoșoaiei⁸ Guvernul provizoriu a fost arestat de coloneii contrarevoluționari, masele populare din toate colțurile Capitalei — avînd în primele rînduri pe tabaci, abagii, croitori, măcelari și alți meseriași sau meșteșugari din București — au pornit în grabă spre centrul orașului și au înconjurat clădirea. Ei au fost primii care alături de negustori și țărănimia venită din împrejurimi au urmat-o pe Ana Ipătescu în acțiunea de eliberare a conducătorilor revoluției. Printr-o petiție adresată Guvernului provizoriu la 20 iunie 1848, mai mulți cetățeni participanți la evenimentele din 19 iunie țineau să cinstească fapta de vitejie a cofetarului Toma Gheorghiu, care „luă spanga din mîinile unui epistat, năvăli cu bărbăție vrînd să intre în palat și poprit de gvardienii ce străjuiau la ușă, se întoarse cu vrednicie strigînd: Dacă părinții noștri și oblăduitorii ai patriei stau arestați, apoi, noi copii, ce așteptăm, privind la dîșii...“⁹.

De altfel, consultarea listei ce cuprinde numele și profesiunea celor ce au fost răniți sau au murit în timpul evenimentelor din 19 iunie, listă întocmită de șeful poliției la cererea lui Nicolae Bălcescu¹⁰, ne oferă argumente solide în favoarea sublinierii însemnatei contribuții pe care elementele proletare au avut-o în acțiunea de salvare a revoluției. Îi amintim între cei răniți pe Toma sin Marin — bucătar, Dumitru Hristea Răchișeanu — sacagiu sau Panait sin Ioan — abagiu, iar între cei morți pe Stoica Vizitiu — vizitiu, Dumitrache Croitoru — croitor, Costache sin

⁴ „Pruncul român“, an. I, nr. 3 din 19 iunie 1848.

⁵ *Documente privind începuturile mișcării muncitorești și socialiste din România (1821—1878)*, Edit. politică, București, 1971, p. 211.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Ileana Petrescu, *Sprîjinirea revoluției de la 1848 de masele populare din județul Dolj*, în „*Revista Arhivelor*“, nr. 2, 1964, an. VII, p. 129.

⁸ Este vorba de casele boierului progresist Dinicu Golescu, care se aflau cam pe locul de pe Calea Victoriei unde astăzi se ridică Palatul Republicii Socialiste România, case care au servit, în primii ani de domnie ai lui Alex. Ioan Cuza, drept reședință domnească.

⁹ *Anul 1848 în Principatele Române. Acte și documente*, tom. I, București, 1902, p. 708.

¹⁰ Ioana și Panait I. Panait, *Participarea maselor populare din București la înfrîngerea complotului reacțiunii din iunie 1848*, în „*Studii. Revistă de istorie*“, nr. 6, 1960, an. XIII, p. 88.

Grigore — tot croitor¹¹ și pe Iosif Molovanik — tinichigiu¹². Înarmorîntarea, la 20 iunie 1848, a celor căzuți jertfă reacțiunii s-a transformat într-o puternică demonstrație a întregii populații a Capitalei devotată cauzei revoluției. Tot din dispoziția lui Nicolae Bălcescu, care avea să noteze mai târziu că „poporul cel de jos mai cu seamă al Bucureștilor și-a îndeplinit datoria revoluționară și națională“¹³, s-a stabilit ca la ceremonie să participe câte o delegație de patru persoane din fiecare corporație meșteșugărească, cu steagul cernit, „urmate de cortegiu, guardie, membrii guvernului, muzica ștabului“¹⁴.

Cu aceeași energie acționaseră și orașenii — meseriași, meșteșugari și negustori — din Craiova, la 14 iunie 1848¹⁵, reușind să împiedice boierimea reacționară de aici de a înăbuși revoluția abia izbucnită, prin arestarea membrilor primului guvern revoluționar constituit la Islaz. Tot ei au fost aceia care au impus, la 3 august 1848, numirea unui administrator democrat, revoluționar, în județul Dolj, în persoana lui Florian Aaron, trimițând în acest sens Guvernului provizoriu o petiție semnată de 800 cetățeni ai orașului, dusă la București „cu o deputație de 8 persoane“¹⁶.

Încercările reacțiunii interne de a pune capăt revoluției, pe de o parte, și pericolul unei intervenții armate din exterior, vizînd înăbușirea luptei pentru libertate socială și națională a poporului român, pe de altă parte, au demonstrat și impus Guvernului provizoriu luarea de măsuri urgente și hotărîte în vederea creării unei forțe armate atașată în totalitate mișcării revoluționare — gărzile naționale. Socotită expresie a înarmării întregului popor, garda națională urma să contribuie hotărîtor atît la menținerea ordinii interne, cît și la apărarea hotarelor și integrității țării. Acțiunea de organizare a gărzilor naționale s-a bucurat încă de la început de adeziunea maselor, începînd cu locuitorii Capitalei și continuînd cu orașenii și țărani din marea majoritate a județelor Țării Românești.

Din listele primite de Comisia pentru anchetarea participanților la revoluție la 20 noiembrie 1848, reiese, de pildă, că din vopselele albastră și galbenă din București, din cele 338 de persoane înscrise în garda națională, majoritatea erau timplari, croitori, coșocari, cismari etc.¹⁷.

În ce privește componența gărzilor naționale înființate în județele Prahova și Vilcea, printre cei înscrși în ele o pondere însemnată o au lucrătorii de la salinele Slănic, Telega și Ocele Mari. La 22 iunie 1848 Cămărașia Ocnelor Mari din județul Vilcea se adresa Direcției Ocnelor Valahiei, solicitînd luarea de măsuri pentru preîntîmpinarea unor eventuale mișcări ale muncitorilor de aici, căci „după proclamația Constituției țării, muncitorii acestei ocne au început să arăta îndărătniciei și nesupuneri la datoriile slujbii lor“¹⁸. În același sens se adresa Direcției Ocnelor și Cămărașia Ocnei Slănic din județul Prahova la 23 iulie 1848, arătînd că „de cînd și-au dobîndit tot românul libertate slujbașii ocnei, adică ciocănașii și măglașii, ...după ce s-au pătruns cu îndestulare de drepturile dobîndite prin noua legiuire, cu totul s-au dat la nesupunere... Și mai virtos acum unii din ei au început a să scrie în gardia națională, și alții zic ca să se scrie la panduri (în oștirea nepermanentă — n. n.), fără a mai întreba pe cămăraș“¹⁹. Dintr-o altă adresă a Cămărașiei Ocnei Slănic către Direcția Ocnelor României aflăm că, încă de la 25 iunie 1848, se primiseră acolo din partea subadministratorului plaiului Teleajen „instrucțiunile atîngătoare de înființarea guardiei naționale ce urmează a să face și într-acest tîrg“²⁰. La ocele de sare de la Telega, din același județ Prahova, în ianuarie-februarie 1849 nesupunerea muncitorilor la lucru și continuarea propagandei revoluționare erau întreținute încă de „răzvrătirile unui Nilă Saru“ și deja „răzvrătirea lui s-au întins între muncitori și săteni“²¹. Și la Pitești, așa cum reiese dintr-o adresă

¹¹ Arhivele Statului București, Minist. de Int., Ad-tive, dos. 23/1848, f. 97.

¹² Ioana și Panait I. Panait, op. cit., p. 89.

¹³ Nicolae Bălcescu, Opere, vol. I, Studii și articole, București, 1953, p. 237.

¹⁴ Ioana și Panait I. Panait, op. cit., p. 91.

¹⁵ Ileana Petrescu, op. cit., p. 131.

¹⁶ Anul 1848, tom. III, p. 33.

¹⁷ C. Căzănișteanu, col., M. Cucu, E. Popescu, *Aspecte militare ale revoluției din 1848 în Țara Românească*, Edit. Militară, București, 1968, p. 64.

¹⁸ Arh. St. Buc., Vistieria Țării Românești, dos. 1201/1848, partea I, f. 43.

¹⁹ Ibidem, f. 82.

²⁰ Ibidem, f. 183.

²¹ Ibidem, f. 361.

a Departamentului Trebilor din Lăuntru al Țării Românești către Căimăcămie, datată 20 septembrie 1848, „...în parte duhurile sînt încă exaltate după neprecurmata invitare și propagandă ce și acum se face în taină de locuitorii din Pitesci, Toma Furduescu și Toma Conțescu, sprijiniți de nădejdea că vor fi ajutați de Magheru“²². De fapt, mult timp încă după ocuparea țării de trupele intervenționiste străine — otomane și țariste — credința în reinstaurarea revoluției prin acțiunea generalului Gh. Magheru, ce organizase tabăra militară de la Rîureni (lingă Rm. Vilcea), va contribui la menținerea efervescenței spiritului revoluționar cu deosebire în Oltenia.

Dar ocuparea Țării Românești, a orașului București de către trupele străine nu s-a desfășurat în liniște, ci a provocat riposta hotărîită a maselor populare, care s-au ridicat încă odată, chiar dacă erau neînarmate sau înarmate rudimentar, în apărarea revoluției. O dovedește nu numai episodul dramatic, dar eroic al luptei pompierilor din Dealul Spirii împotriva oștirii otomane, din 13 septembrie 1848, dar și întreaga rezistență a populației Capitalei, care a încercat să împiedice intrarea armatei condusă de Fuad Efendi în oraș. Trei zile și trei nopți cei peste 100 000 de oameni au așteptat pe cîmpia de la bariera Podului Beilicului (Calea Șerban Vodă de astăzi) sosirea trimisului sultanului²³. În cursul nopții de 12 spre 13 septembrie, la vestea că Fuad Efendi intenționează să ocupe Bucureștii pe la Cotroceni, aproximativ 40 000 de oameni s-au îndreptat spre această parte a orașului. Erau prezenți acolo, din nou în primele rinduri, tabacii, măcelarii, cojocarii, croitorii, care, împreună cu negustorii și sărăcimea Capitalei, au format un zid viu încercînd cu disperare²⁴, dar fără rezultat în fața numeroasei și puternicei oștiri otomane, să oprească intrarea acesteia în București și implicit înfrîngerea revoluției și ocuparea țării.

Spațiul restrîns al comunicării de față nu ne-a permis să ne oprim decît asupra cîtorva episoade ale revoluției de la 1848 din Țara Românească, cînd masele populare, între care la loc de frunte s-au aflat elementele proletare, au participat din plin la evenimente. Chiar dacă eforturile lor eroice de a asigura triumful marilor idealuri sociale și naționale, în slujba cărora își puseseră întreaga capacitate de luptă și tot devotamentul, n-au fost încununate de succes în 1848—1849, ele nu au rămas fără urmări. Ascuțindu-le spiritul combativ, revoluția a sădit încrederea maselor în propriile forțe, a fost o școală pentru luptele viitoare.

CONTRIBUTIONS CONCERNANT LA PARTICIPATION DES ÉLÉMENTS PROLÉTAIRES À LA RÉVOLUTION DE 1848 DE VALACHIE

R é s u m é

Événement d'importance capitale dans l'histoire de notre peuple, la révolution roumaine de 1848 a entraîné les masses populaires (au cadre desquelles se détachait le prolétariat qui à l'époque connaissait un processus de constitution).

La présente communication met en évidence la participation des éléments prolétaires à la révolution de 1848 en Valachie dès le début de la révolution en Bucarest jusqu'à la sauvegarde de la révolution menacée par la contre-révolution interne et plus tard par l'intervention étrangère dans les Principautés.

A l'aide de quelques importants documents d'archive on souligne spécialement le rôle joué par les gardes nationales dans l'action de défense de la révolution. Dans la composition de celles-ci on note le grand nombre d'ouvriers qui travaillaient aux salines des départements de Prahova et Vilcea.

Finalement on mentionne le rôle joué par le prolétariat naissant, entraîné dans la révolution de 1848, dans les futures luttes d'émancipation sociale et nationale du peuple roumain.

²² Anul 1848..., tom. IV, p. 455.

²³ C. Colescu-Vartic, 1848. Zile revoluționare, București, 1898, p. 387.

²⁴ Florian Georgescu, Participarea maselor populare buceștene la revoluția din 1848, București, 1961, p. 106—108.